

השילוב הנפלא של פרשת ויקהל עם פרשת שקלים בזכות מחצית השקל עבודה מיראה בימות החול משפיע הקב"ה מחצית השניה אהבת ה' בשבת קודש

הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה, זה יתנו, כזה יתנו".

וצריך ביאור להבין מה שנתקשה משה במחצית השקל, שהרי הקב"ה פירט לו דברים ברורים: "עשרים גרה השקל", נמצא כי מחצית השקל הוא עשרה גרה. זאת ועוד, מהו הענין שהוציא לו הקב"ה מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, מניין יש תחת כסא הכבוד מטבעות של אש.

ששת ימות החול הכנה לשבת קודש

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי מה שפתח הכתוב בפרשתנו פרשת ויקהל (שמות לה-א): "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה', כל העושה בו מלאכה יומת, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". ודקדק ב"אור החיים" הקדוש על לשון הכתוב: "אשר צוה ה' לעשות אותם", שהרי מצות שמירת שבת אין בה עשיה, כי אם העדר ממלאכת העשיה, שהרי התורה אסרה לעשות בה מלאכה.

ונראה ליישב ענין זה על פי הקדמה יקרה ממשנתו הטהורה של ה"נועם אלימלך" (תחילת פרשת ויגש), כי בימות החול עבודת איש ישראל היא בבחינת עבודה מיראה, ואילו בשבת קודש העבודה היא מאהבה, אלא שגם בימות החול צריך להזכיר את יום השבת, כדי להמשיך משבת קודש אהבת ה' גם לימות החול, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ונראה כי השבת הוא רק אהבה, והאדם צריך לקשר ימי החול בשבת כי ימי החול הם יראה, וכתבנו שהיראה צריכה להיות מתוך אהבה, ולכן מטעם זה אנו מונים ימי החול על ידי השבת, היום יום ראשון בשבת, וכן כל יום ויום, כדי לקשר השבת בימי החול, שגם בימי החול יהיה אהבה ויהיה יראה מתוך אהבה, וכשהיראה היא

הנה כי כן דבר בעתו מה טוב להתבונן במצות מחצית השקל, כפי שכתוב בפרשת כי תשא (שמות ל-יב): "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם, ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש, עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה', כל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה', העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם".

"נטל הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד"

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד לכבוד שבת שקלים, להתבונן בענין מחצית השקל בכמה דברים הצריכים ביאור: (א) מה ראה הקב"ה על ככה לצוות על ישראל, שכל אחד יתרום את חלקו לקרבנות הציבור "מחצית השקל", לא פחות ולא יותר. (ב) צריך ביאור מה שהקדימו חכמינו ז"ל את הקריאה בפרשת שקלים בשבת שמברכים בה את חודש אדר, ולא קבעו לקוראה באחד באדר עצמו שחל בימות החול, אשר ביום זה משמיעין על השקלים, כלשון המשנה: "באחד באדר משמיעין על השקלים".

(ג) צריך ביאור ליישב דקדוק לשון המשנה: "באחד באדר משמיעין על השקלים", שהרי לא נתנו רק "מחצית השקל" ואם כן היה ראוי לומר: "משמיעין על מחצית השקלים". וכן יש להקשות על מה שסיד הפייטן האלקי במוסף לשבת שקלים: "אור פניך עלינו אדון נשא, ושקל אשא בבית נכון ונשא". ותמיהו המפרשים, הלא המצוה היא לתת רק מחצית השקל ולא שקל שלם.

(ד) ראוי להתבונן במה שפירש רש"י (שמות ל-ג): "זה יתנו, הראה לו מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו". ומקור הדבר במדרש (שמו"ר יב-ג): "זה יתנו, אמר רבי מאיר, נטל

שבת קודש הבאה עלינו לטובה נקראת "שבת שקלים", על שם שבנוסף על הקריאה בתורה בפרשת השבוע פרשת ויקהל לשבעת הקרואים, מוסיפים לקרוא למפטיר את מצות "מחצית השקל" בפרשת כי תשא, כמבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן תרפה סעיף א וסעיף ה) ומקור הדבר במשנה (מגילה כט). כי שבת שחל בה ראש חודש אדר, או שמברכים בה את חודש אדר, קוראים למפטיר פרשת שקלים.

ומפרש בגמרא הטעם לכך, לפי שבזמן שביט המקדש היה קיים היו משמיעין על השקלים בראש חודש אדר הסמוך לניסן, כמו ששנינו (שקלים ב): "באחד באדר משמיעין על השקלים". כלומר בית דין מכריזים שכל אחד יתרום מחצית השקל לקופת הקרבנות, לקנות מהם קרבנות ציבור לכל השנה, כדי שכל אחד יהיה לו חלק בקרבנות הללו.

והטעם שמכריזים באחד באדר הוא, לפי שבכל ראש חודש ניסן היה צריך לקנות את קרבנות הציבור מהשקלים החדשים שתרמו הציבור, שנאמר (במדבר כח-יד): "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה - אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה". ובגמרא (ר"ה ז) דרשו מגזירה שוה שהכוונה בזה על חודש ניסן, נאמר כאן "לחדשי השנה" ונאמר בחודש ניסן (שמות יב-ב): "ראשון הוא לכם לחדשי השנה". לכן מקדימים להשמיע על השקלים באחד באדר, שהוא שלשים יום לפני ראש חודש ניסן, כמו שמצינו לענין פסח (פסחים ו): "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום".

והנה ראוי לזכור מה שהביא ה"משנה ברורה" (או"ח סימן תרפה ס"ק ב) בשם הפוסק הגדול בעל ה"לבוש" (שם סעיף א), כי מטעם זה אנו קוראים בשבת זו בתורה את מצות מחצית השקל, כדי שהקריאה תיחשב כאילו הבאנו מחצית השקל בפועל, כמו שכתוב (הושע יד-ג): "ונשלמה פרים שפתינו". ופירש רש"י: "ונשלמה פרים, שהיה לנו להקריב לפניך, נשלם אותם בריצוי דברי שפתינו".

**נועם אלימלך והחווה מלובלין: העבודה בימות החול
היא מיראה, העבודה בשבת הקודש היא מאהבה**

**המגיד ממעזריטש זי"ע: צריך להשתדל להשיג
מדת יראה ועל ידי זה יזכה לאהבת ה' במתנה**

**"ששת ימים תעשה מלאכה", עבודה מיראה
ו"ביום השביעי יהיה לכם קודש", לעבוד את ה' מאהבה**

**"לא תבערו אש" - היראה לעבוד בה את ה'
"בכל מושבותיכם ביום השבת", שהעבודה היא מאהבה**

**"מתנה טובה ושבת שמה"
שהקב"ה משפיע בה אהבה**

מעתה יאירו עינינו להבין מה שלמדנו מדברות קדשם של ה"נועם אלימלך" והחווה מלובלין, כי בששת ימות החול העבודה היא מיראה, ואילו בשבת קודש העבודה היא מאהבה, הביאור בזה כי מתחילה צריך להקדים לעבוד את ה' בששת ימות החול מיראה, ועל ידי זה זוכים לקבל בשבת קודש בבחינת מתנה מדת אהבה שהקב"ה משפיע למעלה.

יומתק לפרש בזה מאמר הגמרא (שבת י:): **"אמר לו הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה"**. הכוונה בזה על האהבה שמגלה הקב"ה לישראל בכל שבת בבחינת מתנה, בזכות העבודה מיראה שהם עובדים להקב"ה בששת ימות החול. וזהו שאמר הקב"ה למשה: **"מתנה טובה יש לי בבית גנזי"**, היינו אהבת ה', **"ושבת שמה"**, על שם שהאדם שובת מן העמל לעבוד את ה' רק מיראה כדברי החווה מלובלין. ויש להוסיף פרפרת לפרש הלשון: **"ושבת שמה"**, כי בשם שבת רמזו שזוכים לעבוד בה את ה' באהבה, כמו שרמזו הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב: **"אהבה בכ"ל ל"ב, אהבה בכ"ל נפ"ש, אהבה בכ"ל נפ"ש, אהבה בכ"ל מא"ד בגימטריא שב"ת"**.

ויש לומר כי זהו רמז הכתוב (שמות טז-ה): **"והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו"**. כי ביום השישי צריך להכין את כל העבודה שעבדו את ה' מיראה בששת ימות החול, ועל ידי זה יזכה לקבל בשבת מתנה טובה שהיא אהבת ה' היורדת מלמעלה, ועל כך רמזו חכמינו ז"ל באומרים (ע"ז ג): **"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"**. והרי זה בבחינת אתערותא דלתתא הגורמת לאתערותא דלעילא כמבואר בזה הקדוש (פרשת לך לך פח): **"באתערותא דלתתא אשכח אתערותא דלעילא, דהא לא אתער לעילא עד דאתער לתתא"**.

בבחינת אשה, יזכה מן השמים גם לבחינת אהבה כי דרכו של איש לחזור על אשה עכדה"ק.

חשבתי דרכי לבאר בזה רמז נפלא שהביא המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרופאלי זי"ע ב"לקוטי שושנים" (ד"ה איתא בלמודי האר"י ז"ל) בשם ספר למודי האר"ז"ל בלשון קדשו: **"יראה אהבה בקדושה, והנה בקשר אחד תמצאנו"**. ומבאר רבי שמשון הכוונה במה שאמר: **"והנה בקשר אחד תמצאנו"**, פירוש בציור אחד כזה:

והנה כאשר נתבונן נראה כי שתי תיבות ירא"ה ואהב"ה, כאשר נעמידן זו למטה מזו, הן נקראות לרוחב מימין לשמאל וגם לאורך מלמעלה למטה, כי ב' אותיות ראשונות של ירא"ה - י"ד, בצירוף ב' אותיות ראשונות של אהב"ה - א"ה, הן אותיות ירא"ה, וכן ב' אותיות אחרונות של ירא"ה - א"ה, בצירוף ב' אותיות אחרונות של אהב"ה - ב"ה, הן אותיות אהב"ה. הנה כי כן זהו ביאור דברי האר"ז"ל: **"והנה בקשר אחד תמצאנו"** עכדה"ק.

ולפי דברי המגיד ממעזריטש זי"ע יש לבאר הרמז בענין שתי תיבות ירא"ה ואהב"ה, כי רק אם מקדימים תיבת ירא"ה לתיבת אהב"ה, אפשר לקרוא אותן מימין לשמאל וגם מלמעלה למטה, אבל אם מקדימים תיבות אהב"ה לתיבת ירא"ה אין הן נקראות מלמעלה למטה, כדי ללמדנו שהאדם צריך להקדים להשתדל להשיג מדת יראה, ועל ידי זה יזכה ממילא מן השמים למדת אהבה, אבל אם יקדים אהבה לא יוכל להשיג יראה, כי גם האהבה שלו לה' איננה אהבה אמיתית.

מתוך אהבה אזי גם ימי החול נקראים שבת, כי הם גם כן מדרגות אהבה, אבל אינם כמו השבת עצמו, כי השבת הוא רק אהבה לבד, אבל ימי החול הם יראה מחמת אהבה."

יסוד זה חוזר ונשנה בכתבי תלמידו החווה מלובלין זי"ע ב"דברי אמת" (פרשת יתרו), שמפרש הפסוק (שמות לד-כא): **"ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות"**, על פי מה שתיקנו לומר (מוצאי שבת בברכת "חונן הדעת"): **"אבינו מלכנו החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום, חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עון ומדובקים ביראתך"**.

מבואר מזה כי העבודה בששת ימות החול היא בבחינת יראה, אמנם העבודה בשבת היא בבחינת אהבה. וזהו פירוש הכתוב: **"ששת ימים תעבוד"**, היינו עבודה מיראה, כי **"תעבוד"** הוא מלשון עבדות, והעבד עובד את אדונו מיראה, כמו שכתוב (מלאכי א-י): **"ואם אדונים אני איה מוראי"**. אולם **"וביום השביעי תשבות"**, שתשבות מן העבודה מיראה ותעבוד את ה' באהבה.

יומתק להבין בזה מה שהביא ה"בני יששכר" (שבתות מאמר א אות ט) רמז נאה בשם מחותנו הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע: **"אהבה בכ"ל ל"ב, אהבה בכ"ל נפ"ש, אהבה בכ"ל מא"ד בגימטריא שב"ת"**. ולפי האמור הכוונה בזה כמו שקיבל מרבו החווה מלובלין שקיבל מה"נועם אלימלך", כי בשבת העבודה היא מאהבה, לכן מתגלות בה ג' אהבות שנזכרו בפסוק (דברים ו-א): **"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך"**.

**צריך לעבוד על היראה,
מדת האהבה תבוא מאליה**

כעבדא קמיה מאריה נראה להוסיף תבלין לדבריהם הקדושים, על פי מה שהביא ב"אורח לחיים" (פרשת בראשית דיבור ה'): יסוד גדול בשם הרבי ר' דוב בער ממעזריטש זי"ע, על מה שמבואר בתיקוני זוהר (תיקון י כה): **"אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא"**. ועוד (שם): **"תורה ומצוה בלא דחילו ורחימו לא יכילת לסלקא ולמיקם קדם י-ה"**. כלומר עסק התורה וקיום המצוות בלי יראה ואהבה אינן יכולות לעלות למעלה.

מגלה לנו המגיד ממעזריטש זי"ע, כי אדם צריך להשתדל בעיקר כדי להשיג יראת ה', ועל ידי זה יזכה לאהבת ה' בבחינת מתנה מלמעלה, והענין הוא על פי המבואר בכתבים כי יראה היא בבחינת **"אשה"** (משלי ל-א): **"אשה יראת ה' היא תתהלל"**, ואילו אהבה היא בבחינת **"איש"**. והרי מבואר בגמרא (קידושין ב:): **"דרכו של איש לחזור על אשה"**, נמצא כי אם ישיג יראת ה' שהיא

אם מנשאים אותיות רא"ש לאותיות שלאחריהן מקבלים אותיות שב"ת, כי אחרי אות ר' היא אות ש', אחרי אות א' היא אות ב', אחרי אות ש' היא אות ת', הרי אותיות שב"ת.

ולפי דברינו הרי זה מתקשר להפליא עם המשך הכתוב: "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש", כי כדי לזכות במתנה טובה שהקב"ה משפיע בשבת אהבת ה', צריך להקדים לתת "מחצית השקל" שהיא עבודת ה' מיראה בששת ימות החול. ויש לומר כי זהו שכתוב: "מחצית השקל בשקל הקודש", לפי המבואר בגמרא (בכורות ה.): "מנה של קודש כפול היה". והרמז בזה כי על ידי שאיש ישראל נותן "מחצית השקל" שהיא עבודה מיראה מלמטה, משפיע לו הקב"ה "מחצית השקל" אהבת ה' מלמעלה.

אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט

בדרך המלך נלך לבאר בזה מה מצוה הקב"ה, שכל אחד יתן מחצית השקל לקופת הקרבנות כדי לקנות מכסף זה קרבנות הציבור, על פי מה שדרשו בגמרא (יומא ג.) מקרא שכתוב (ויקרא א-ז): "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח, אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט".

לפי דרכנו יש לומר כי האש היורדת מן השמים, היא רמז על אש האהבה שהקב"ה משפיע מן השמים, אמנם כדי שתירד האש מן השמים, צריך להקדים להביא אש מן ההדיוט שהיא עבודה מיראה באתערותא דלתתא, ועל ידי זה יורדת אש מן השמים שהיא אהבת ה' באתערותא דלעילא.

והנה מטעם זה צריך להביא מחצית השקל לקופת הקרבנות, לרמז שצריך להקדים לעבוד את ה' מיראה שהיא בבחינת "מחצית השקל", אש של מטה, ועל ידי זה משפיע הקב"ה "מחצית השקל" מלמעלה שהוא אש של מעלה, אהבת ה'. וזהו שדרשו במדרש (שיר השירים רבא ב-טז) על הפסוק (שם ב-ה): "סמכוני באשישות - בשתי אשיות, באש של מעלה ובאש של מטה".

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מאמר המדרש, שנתקשה משה במחצית השקל, הכוונה בזה שנתקשה להבין מדוע צוה הקב"ה להביא רק מחצית השקל ולא שקל שלם, על כך אומר רבי מאיר: "נטל הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה, זה יתנו, כזה יתנו". הביאור בזה על פי מה שתיקנו בתפלת שחרית לשבת: "לא אשור שבת מכל המעשים, ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו". והטעם לכך על פי

"מחצית השקל" מלמטה הוא העבודה מיראה "מחצית השקל" מלמעלה הוא אהבת ה' שהקב"ה משפיע

שק"ל נוטריקון ש'בת ק'ודש ל'ה', כי בשבת קודש מתחברים שני חצאי השקלים של מדות היראה והאהבה

גמרא: "אע"פ שהאש יורדת מן השמים" - אש האהבה
"מצוה להביא מן ההדיוט" - אש היראה

הטעם שתיקנו לקרוא פרשת שקלים בשבת
כי אז נשלמים שני חצאי השקלים להיות שקל שלם

שהקב"ה משפיע בה אהבת ה' מלמעלה. "מראש מקדם נסוכה", קדושת השבת נסוכה לפי ההכנה בששת ימי המעשה שקדמו לשבת. והנה בששת ימי החול שכל אחד כלול מכ"ד שעות יש בהם קד"ם שעות, נמצא כי השבת נסוכה "מראש מקדם" - מן קד"ם שעות של ששת ימי המעשה, "סוף מעשה", יום השבת שהוא סוף מעשה בראשית, צריך לעשות הכנה "במחשבה תחילה" בששת ימי החול.

שק"ל הוא ראשי תיבות ש'בת ק'ודש ל'ה'

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הענין שצונו הקב"ה לתרום מחצית השקל לקרבנות הציבור, על פי מה שכתב ב"תשואות חן" להרה"ק רבי גדליה מליניץ זי"ע על הפסוק בפרשת כי תשא (שמות לא-טו): "ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' - ש'בתון ק'ודש ל'ה' ראשי תיבות שק"ל". וכן כתב ב"אמרי נועם" (פרשתנו אות א): "שק"ל ראשי תיבות ש'בתון ק'ודש ל'הוי"ה".

לפי דרכנו יש לבאר הענין בזה, כי שקל הרומו על שבת קודש מתחלק לשני חצאים, "מחצית השקל" הראשון הוא רמז על עבודה מיראה בימות החול, ואילו "מחצית השקל" השני הוא רמז על עבודה מאהבה בשבת קודש. ולפי מה שנתבאר צריך קודם לעבוד את ה' מיראה בששת ימות החול, שזהו בבחינת "מחצית השקל" שאנו נותנים לה', ועל ידי זה הקב"ה משפיע לנו בבחינת מתנה בשבת "מחצית השקל" מלמעלה, ועל ידי זה נשלם שקל שלם שהוא ראשי תיבות ש'בתון ק'ודש ל'ה'.

נפלא לצרף בזה מה שכתב הגה"ק בעל חידושי הרי"ם בספר "הזכות" (פרשת כי תשא), וכבר קדמו בזה השל"ה הקדוש (פרשת כי תשא תורה אור) לפרש רמז הפסוק בתחילת פרשת שקלים: "כי תשא את ראש בני ישראל", שהוא רמז על שבת קודש, כי

ומה מאד שמחתי למצוא מקור וסימוכין לחלק מהדברים בדברי ה"שפת אמת" (פרשת ואתחנן תרמ"ח ד"ה במצות):

"במצות ואהבת את ה' אלקיך מקשים החוקרים, איך שייך ציווי על אהבה, אבל כאמת היא מתנה מן השמים, ועל ידי תורה ומצוות יכולין לעורר האהבה. והנה שבת נקראת מתנה טובה, כי השבת היא בחינת אהבה, כמו שמבואר בספרים כי בימי המעשה עיקר ביראה ובשבת קודש באהבה עיין שם, ועל ידי היראה בימי המעשה זוכין בשבת קודש לאהבה, וכמו כן על ידי אהבה שבשבת, יש להוסיף היראה בימי המעשה, כענין שאמרו (תנא דבי אליהו רבא פרק ג) יראתי מתוך שמחתי, ושמחתי מתוך יראתי".

הנה כי כן ירווח לנו להבין פירוש הכתובים: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם". כלומר שצוה הקב"ה להקדים פעולה מלמטה בעשיה, כדי לגרום בכך שנזכה לקבל מהקב"ה את השבת בבחינת מתנה מלמעלה. ומפרש ואומר מהי הפעולה לכבוד שבת, "ששת ימים תעשה מלאכה", בששת ימות החול צריך לעבוד את ה' במצוות מעשיות ביראה.

והנה בזכות זה, "וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'", שנזכה לקבל מתנה מהקב"ה אהבת ה' המתגלה בשבת. ועל כך מוסיף הכתוב להזהיר: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". רמז שלא להבעיר את "אש" היראה בשבת, כי בשבת קודש עיקר העבודה היא מאהבת ה' שהקב"ה משפיע בבחינת מתנה מלמעלה.

ויש לרמז ענין זה בדברי הפייטן האלקי רבי שלמה אלקבץ זי"ע (לכה דודי): "לקראת שבת לכו ונלכה", שצריך ללכת ולעשות הכנה לקראת השבת בששת ימי החול, "כי היא מקור הברכה",

כל זמן שהיו עם משה היתה בהם מדת היראה

מעשה יש לבאר סיבת הנפילה שהיתה לישראל בחטא העגל, כי כל הזמן שהיה משה למטה יחד עם כל ישראל, הנה מהיראה הגדולה שהיתה למשה, הרי כמשל הגר"א נשפך ממנו שפע רב טוב של יראה על כל הסובבים אותו. אולם כאשר עלה משה לשמים ונפרדו ממנו ישראל בגופם, זה גרם להם להתנתק ממנו גם בנפש, ועל ידי זה איבדו את מדת היראה כי לא היו דבוקים במשה לקבל ממנו את היראה.

וזהו שאמרו ישראל לאהרן: "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו". רמזו בזה כי מה שגורם להם לעשות העגל, הוא מפאת "לא ידענו מה היה לו" - שאין לנו התחברות עם משה, "ידענו" הוא לשון חיבור כמו שכתוב (בראשית ד-א): "והאדם ידע את חוה אשתו". ורמזו עוד בדבריהם: "לא ידענו מה היה לו", שמאז עלותו לשמים אין לנו חיבור עם בחינת "מה" שהיה לו, שהוא רמז על הפסוק: "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", אשר מזה למדנו כי מי שקרוב למשה אצלו יראה מילתא זוטרתא היא.

ויש לפרש בזה מה שאמר הקב"ה למשה (שמות לב-י): "לך רד", רד מן השמים כדי להיות עם ישראל, "כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים, סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה", משום שהיו מנותקים ממך ועל ידי זה איבדו את היראה, לכן צריך אתה לרדת כדי להתחבר עמם שוב ולהשפיע להם מדת היראה.

על פי האמור יומתק להבין מה ששבר משה רבינו את הלוחות, שהרי שנינו במשנה (אבות פ"ג מ"ט): "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת". הנה כי כן מאחר שכשעלה משה לשמים איבדו ישראל את היראה, לא היתה יראת חטאם קודמת לחכמתם, לכן לא נתקיימה חכמת התורה של הלוחות הראשונים בידם.

מעשה יאירו עינינו להבין מה שצוה הקב"ה לישראל להביא מחצית השקל כפרה על חטא העגל, שהרי כבר נתבאר כי מחצית השקל הוא רמז על מדת היראה, ועל כך אמר הכתוב: "מחצית השקל תרומה לה'", שצריך להקדים את יראת ה', ועל ידי זה משלים הקב"ה את המחצית השני על ידי שמשפיע להם מדת אהבה, אשר שתי המדות הללו יראה ואהבה הן דחילו ורחימו המעלים את התורה והמצוות למעלה.

ויש לומר כי בפסוק רמזו ישראל עצמם, מה גרם להם ליפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא לעשות העגל, והענין בזה על פי מה ששנינו בגמרא (ברכות לג:):

"אמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר (דברים י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה". ומקשה בגמרא: "אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והא אמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי, אין לו להקב"ה בבית גזזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר (ישעיה לג-י) יראת ה' היא אוצרו". ומתריך: "אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא".

ותמיהו המפרשים על מה שמתריך הגמרא: "אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא", כי הן אמת שלגבי משה רבינו יראה היתה דבר קטן, אולם הלא משה רבינו דיבר אל כל ישראל: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", והם שלא היו במדרגתו של משה יראה לאו מילתא זוטרתא היא.

ביאור נפלא על כך מביא המגיד מדובנא ב"אוהל יעקב" (תחילת פרשת תזריע): "כי באמת היראה היא דבר גדול מאד, ועם כל זה בדורו של משה היה נקל להשיג היראה על ידי יראתו וקדושתו של משה, כי היה מושפעים ומקבלים ממנו ומדרגתו". והוסיף על כך דבר נפלא ששמע מפי מורו ורבו הגר"א מווילנא זי"ע:

"ואני בהיותי בוויילנא אצל מורי, הוא הקדוש הגאון החסיד רבינו אליהו מווילנא זכותו יגן עלינו, שאלתי את פיו לאמר, איזה דרך יבוא השפע, ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו. השיב לי, משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סובבים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך אל הכלי גדול בלי הפסק, בעל כרחך כאשר הכלי גדול נתמלא על כל גדותיו, אז כל מה שתשפוך עוד יגיע אל הקטנים אשר אצלה, אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלאה, כל שכן שלא יגיע אל הסמוכים כל מאומה".

הנה כי כן זהו פירוש הגמרא: "אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא". כלומר הן אמת שהיראה היא דבר גדול מאד וקשה להשיגה, עם כל זאת בדורו של משה היה קל מאד להשיג יראת ה', כי משה רבינו היה כל כך מלא על כל גדותיו ביראת ה', עד שנשפכה ממנו יראת ה' על כל בני דורו שעמדו סמוך אליו. ולזה התכוונו באומרים: "אין לגבי משה", לגבי אלו שעמדו סמוך למשה, יראת שמים היא "מילתא זוטרתא היא".

המבואר בזהוהר חדש (פרשת בראשית דף יז טור א): "אמר רב יהודה אמר רב, לא ישב הקב"ה על כסא כבודו, עד שבא שבת ונתעלה וישב על כסאו".

הנה כי כן זהו שנטל הקב"ה מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, שהיא מחצית השקל שהקב"ה משלים לישראל מלמעלה בשבת קודש, והראה לו למשה ואמר לו: "זה יתנו, כזה יתנו", כלומר שאם יקדימו לתת לו מחצית השקל מלמטה על ידי עבודה מיראה בששת ימות החול, ישלים להם הקב"ה את המחצית השנייה שהיא מדת אהבה בשבת קודש, ועל ידי זה יתחברו שני חצאי השקלים ויתהוו מהם שקל שלם נוטריקון שבת קודש ל'ה'.

לפי זה יש לומר כי על ענין זה רמזו חכמינו ז"ל באומרים: "באחד באדר משמייעין על השקלים", כי הן אמת שאנו מצדנו מביאים רק מחצית השקל, אבל התכלית היא שישלים הקב"ה שקל שלם, כדי שנוכל לעבוד את ה' ביראה ובאהבה, שהן בבחינת שתי גדיפין המעלות את כל התורה ומצוות שלנו למעלה.

מעשה יאירו עינינו להבין הטעם שתיקנו חכמינו ז"ל לקרוא פרשת שקלים דוקא בשבת קודש, כדי לרמז בכך שבשבת קודש משפיע לנו הקב"ה מלמעלה את מחצית השקל השני מלמעלה כדי לעשות מזה שקל שלם. וזהו שיסד הפייטן האלקי במוסף לשבת שקלים: "אור פניך עלינו אדון נשא", שישפיע לנו הקב"ה ממאור פניו אהבת ה', שהיא בבחינת מחצית השקל שהקב"ה משפיע לנו מלמעלה, "ושקל אשא בבית נכון ונשא", כדי שנזכה להקריב לפניו קרבנות ציבור בבית המקדש השלישי בשילוב הנפלא של שני סוגי האש מלמטה ומלמעלה במהרה בימינו אמן.

מחצית השקל תיקון על חטא העגל

רחש לבי דבר טוב לבאר בזה מה שמבואר במדרש תנחומא (פרשת כי תשא אות י) כי מחצית השקל הוא כפרה על חטא העגל: "מחצית השקל, על שחטאו בשש שעות בחצי היום, יתנו מחצית השקל שהוא ששה גרמיסין". ויש לבאר הענין בזה בהקדם לפרש מקרא שכתוב בחטא העגל (שמות לב-א): "וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר, ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו, קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו".

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com